

Una disfressa

(ALDC, III, 567. Una disfressa [persona])

Tot i que l'enunciat designa la 'persona disfressada', algunes de les respostes es refereixen al 'vestit amb què hom es disfressa'. El tipus lèxic més difós és *desfressat/disfressat*, amb les seves var., amb la competència de *màscara* especialment en val. i de *carnestoltes* al Principat i a la Franja. Segons el DECat, *disfressar/desfressar* –que hem diferenciat al mapa segons el prefix– procediria de *fressa*, der. de *fressar* 'marcar un rastre' (< llat. vg. *FRICTIARE 'fregar, refregar', der. de FRICARE) que, precedit del prefix negatiu, hauria passat a 'despistar, esborrar el rastre', després a 'desfigurar' i, finalment, a 'cobrir amb disfressa'; per al DCVB, seria un der. del llat. *FARSUS 'embotit', "per l'embotiment de palla amb què es fabriquen els ninots o bujots per imitar la figura humana"; les formes *disfrazar* del cast. i *disfarçar* del port. abonarien aquesta interpretació, així com el geosinònim *carnestoltes* 'ninot de palla'. A més de les formes amb *e* accentuada (*desfrès* 128, *disflès* 66, *disfrès* 151, 175, 185), es coneixen var. amb *a* tònica (*disfràs*, *desfràs*, *disfrassa* 64, *disflàs* 109, 119, *displàs* 131), que pot aparèixer alternant amb *e* en els noms on aquesta vocal és àtona (*disfrassat/disfressat*; *desfrassat* 111, 177, *desfressa* 3, 4, *disfressot* 64); amb canvi de líquida (*desflessat* 70, 71, 77, 78, 80, *desflassat* 112, 122, *disflessat* 20, *disflassot*

105), eliminació del prefix (*fressa* 73-76, 81, *flessa* 82) o metàtesi (*disfersat* 153), si admetem la primera proposta etimològica.

Màscara procedeix de l'àr. MÀSHARA 'joglar, bufó, pallasso', d'on va passar a 'personatge disfressat' i després a 'carota', i coneix var. com *màsquera*, amb tancament de la *a* posttònica; *màixquera*, amb palatalització de la *-s-*; *mascra* 99, 118, amb síncope vocàlica, el seu der. pejoratiu *mascrot* 118 i l'homonimització *mascle* 184; *mascara* 137, amb canvi d'accent a partir de der. com *mascarat* 85; el ross. *masca*, amb el seu der. *mascat* 9, 11, és tributari del fr. *masque* o de l'oc. *masca*.

Carnestoltes (var. *carnistoltes*; *carristoltes* 106) s'haurà originat a partir de "ninot de palla que durant els dies de carnaval posen penjat al balcó" (Labèrnia, 1839); en relació amb aquest període de diversions i disfresses es troben *vestit de carnaval* 98 i *carnavalada* 86, 93. *Carassa* 138, 139, 160 (var. *carassot* 110, *carassetes* 165) és un desenvolupament semàntic des de 'expressió repulsiva de la cara', mentre que *mulassa* 26 ho és de la "figura d'animal corpulent i de coll llarg a manera de drac" (DCVB).

Són mots normatius *disfressa* i *màscara*, des del DG_I, 1932, i *desfrès*, des del DIEC_I, 1995.

